STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04595

MIRER YESHIVE IN GOLES

Elhanan Yosef Hertsman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מירער ישיבה אין גלות

אינהאלט:

הימלישע בענקשאפט און שטורמישע טעג

בילדער פון גדולי ישראל, אויך פון מירער ישיבה,
און טראגעדיעס פון שאנכייער געטא

גשריבען און ארויסגעגעבען פון

הרב אלחנן יוסף הערצמאן

שאנגהאי, כינע, תש״א — ניו יארק, תש״י

edited and published by
RABBI CHUNA HERTZMAN
229 Penn Street, Brooklyn 11, N. Y.
EVergreen 7-5238

Copyright 1950, by Rabbi Chuna Hertzman — נאכדרוק פערבאטען

Printed by Postar & Halberstam Printing Co., Brooklyn 6, N.Y.

דיא קדושים !

פון זעהר א גרויסע הייליגע וועלט זענען מיר אוועקגעריסען געווארען ! מיר — אבער נישט זיי ! זיי, די קדושים, זיי זענען מעהר נישט וויא אריבער פון קודש אין קדשי קדשים, אבער ביי וואס זענען מיר פערבליבען ? בייא א וועלט, וואס אויף יעדען טראט זענען דא צוואנציג מכשולים, יעדער שטיקעל ערד איז דורכגעווייקט מיט בלוט, פון יעדען גרעזעל וואקסט אומרעכט, דיא לופט איז פול מיט מלאכי חבלה, און אנגעפילט מיט מענשען-האס.

אבער זיי, דיא קדושים, זיצען אין אן ארט פון „כולו קודש", זייער אויער הערט נור „קדוש — קדוש — קדוש". זייער אויג זעהט נור גוטעס, הייליגעס און העכערס ! זייער נשמה זיצט אין דעם גן-עדן וואס זיי האבען זיך דא, אויף דער וועלט פארפלאנצט, צוגעגרייט דורך זייערע מעשים טובים, דורך אוועקגעבען טעג און נעכט פאר לערנען תורה, פראווען חצות, זאגען תהלים, און אפגעבען זייער בעט פאר אורחים.

און דא וויל איך דערמאנען וועגען אונזערע ליבע און טייערע חברים, וואס מיר האבען געלאזען אויף דיא בית עולם'ס אין גלות, איבערהויפט אין שאנגהאי. „במקום אשר לא דרכו אבותינו", האבען מיר אייך דארטען געלאזען ! אבער נישט איינזאם, אליין ! ניין ! ניין ! וויל דיא לעצטע לוי' האבען מיר געמאכט פון איין גרויסען וואגען מיט שמות, פון דיא הונדערטער ספרים, וואס מיר און איהר האבען צוזאמען געלערענט אין דעם גלות פון שאנגהאי, אין דיא שרעקליכע געטא צייטען. אט דיא שמות, דורכגעווייקטע אין טרערען און שוויים — זיי וועלען אייך זיין אייער גן-עדן ווינטעל. און פאר אונז וועלען יענע שמות זיין דער גרויסער, הייליגער סידור, פון וועלכען איהר וועט שטענדיג בעטען פאר אונז, אז מיר זאלען נאך קענען צוריק געפינען דיא הויכע גלות-הרגשים, וואס ליגען אין יענע פערגראבענע שמות ! און דאס וועט זיין אונזער אלעמענ'ס גרויסער טרייסט פאר אונזער שווער דורכגעמאכטען גלות.

ת. נ. צ. ב. ה.

צום הייליגען אנדענק

פון מיינע ליבע עלטערען, שוועסטער און ברידער, וואס זענען אומגעקומען על קה"ש אין פוילען.

ר' שמואל ב"ר מרדכי הערצמאן ז"ל מניסינע

צפורה בת ר' אליעזר וואקערמאן ז"ל מטישיוויץ

זייערע זין: אביגדור מאיר, אליעזר

טעכטער: זלאטע, לאה, חנה פראדעל,

אומגעקומען על קה"ש הי"ד, כ"א תשרי, תש"א
בניסינע כרך לובליז.

דיא בני תורה,

וואס זענען נפטר געווארען אין גלות

מירער ישיבה

ר' מאיר סעריוואנסקי, ב' שבט, ת"ש, ווילנע.
ר' יצחק פראנק, ה' אדר, ת"ש, קאוונע.
ר' אברהם ארבוס, י"ב שבט, תש"ו, שאנגהאי
ר' מרדכי וואסילסקי, י"ב אב, תש"ו, שאנגהאי

ליובאוויטשער ישיבה

ר' שמואל אברהם כאנאוויץ, ט' אדר, תש"ג

ישיבת חכמי לובלין

ר' עובדי' זובערמאן, ב' ניסן, ת"ש, שאנגהאי
ר' אלי' וויטעלזאן, כ"ט אב, תש"ה, שאנגהאי
ר' שלמה קאפל, ע"ס תש"ו, שאנגהאי.
ר' מנשה קאווע, כ"א אדר, תש"ו, שאנגהאי

סדר הנסיעות

פון מיר קיין ווילנע, ב' חשון, ת"ש
פון ווילנע קיין קיידאן, כ"ח כסלו, ת"ש
פון קיידאן אין דיא שטעטלאך, א' אב, ת"ש
פון דיא שטעטלאך קיין יאפאן, י"ד שבט, תש"א
יאפאן — שאנגהאי, כ"ה אב, תש"א; שאנגהאיער געטא, תשעה באב, תש"ג
שאנגהאי — אמעריקע, י"ב טבת, תש"ז

1) הגה״צ ר׳ אלחנן וואסערמאן זצ״ל הי״ד 2) הגה״צ ר׳ דובער לייבאוויץ זצ״ל 3) הגה״צ מרן רבי ח״ע גרודזענסקי זצ״ל. 4) הגה״צ ר׳ ישראל יעקב לובצאנסקי זצ״ל הי״ד. 5) מירער ישיבה אין שאנגהאי אויסערליך. 6) הגה״צ ר״ש שקאפ זצ״ל 7) הנהלה פון מירער ישיבה אין פוילען. 8) איין בילד אין דרוסקיניק וואו גאוני הדור רעדען אין לערנען. 9) מירער ישיבה פון אינוויינג אין שאנגהאי מיט דער הנהלה.

10) גאיע, דער פירער פון שאנגהייער געטאָ גיט ארויס ערלויבניש פעסער ארויס־
צוגיין פון געטאָ. 11) גאיע. 12) איין ריזען רייא שטייט נאָך פעסער, גאיע
אינמיטען. 13) א געטאָ צייכען. 14) א לוי׳ פון א קרבן און הרב וואלקין איז
מספיד. 15) א געטאָ פאס. 16) איבונגען אין געטאָ. 17) ד׳ מ׳ אב, תש״ג, נאָך א
באָמבארדירונג נעמט מען צוזאמען די קרבנות. 18) די ענגע פליטים היימען
אין שאנגהאי. ב) ליטווישער פליטים פאס.

(19 דיא הנהלה פון שאנגהייער תלמוד תורה און ישיבה קטנה: הרב קאפילאָוויץ, הרב ליס, הרב ניימאן, הרב ווארשאווציק, הרב אבראמציק, הרב אייזנבערג, הרב פיינזילבער, ה׳ פערלמוטער, ה׳ וויספיש, ה׳ אמסטערדאם. און דער קאָמיטעט פון ת״ת ישיבה קטנה און בית יעקב: הרב אשכנזי, הרב פלאטקין, ה׳ בראיאלאווסקי, ה׳ דרוקער, ר׳ הירש לעווין, ה׳ סטיין. 20) אגודת ישראל אין שאנגהאי. 21) בית יעקב מיט׳ן לערערינס פערסאָנאל.
22) איין ישיבה׳שע חתונה פון הרב לוי פליישהאקער אין שאנגהאי. 23) שאנגהאיער תלמוד תורה.

מירער ישיבה אין גלות

מירער ישיבה, וועלכע ציילט שוין בערך איהרע 140 יאָהר זינט איהר פריהסטער ענשטעהונג, האָט פיל בייגעטראָגען פאר'ן שיינקייט פון כלל ישראל מיט איהרע תלמידים, הן אין כמות, הן אין איכות.

ביי היינטיגס טאָג איז, צום ביישפיעל, שווער צו קריגען איין בעוואוסטע ישיבה דאָ אין אַמעריקע, וואו אין צאָהל חשוב'ע ראש הישיבות זאָלען ניט זיין תלמידי ישיבת מיר.

דיא פּראָפּאגאנדא פון מירער ישיבה אויסערליך איז אבער שטענדיג געווען קלענער וויא דיא אמת'ע ווירקליכקייט פון איהר גרויסער אינערליכער איכות. מירער ישיבה האָט פּארמאָגט תלמידים פון ארבע פינות העולם, אממעהרסטענס אויסלענדער זענען געווען פון אמעריקע. ווען זיי האָבען געענדיגט דיא ישיבה און אהיים געפאָהרען, זענען פיל צוריקגעקומען מיט דיא פרויען אין ישיבת מיר לערנען, ווייל ארויסגעהענדיג פון ישיבה, האָט מען זיך אזוי שנעל ניט געקענט אראָפּלאָזען אין דעם זינדיגען וועלטל. מען האָט ניט געקענט געפינען קיין מנוחת הנפש, מען האָט געמוזט צוריקקומען אפילו פון אויסלאנד, און אפילו מיט דער משפחה.

קיין מענש קען דאָס ניט בעגרייפען, וויא עס האָט זיך ענטוויקעלט אזא גרויסער רוח, אי אין לומדות, געהאט תלמידים, גאונים אין הלכה, אי צדיקים אין יראת שמים, פעסט געבויט, אהן וואקלענישען. מען האָט אבער געמוזט לאנג זיין אין ישיבה מען זאָל עס קענען פארשטיין, פילען, און, דער עיקר, אליין מיט־לעבען.

עס איז דאָך געווען איין גאנצע פאבריק, וואָס האָט צונומען אלע שרייפלאָך פון גאנצען גייסטיגען אפּאראט פון מענשען, נישט נור צונומען, נור געריינינגט, געפּוצט און צוריק צוזאמענגעשטעלט דעם מהות פון גרויסען מענשען — איין גרויסען בעל מוח, און איין שטארקע, געזונטע הארץ אין איין ריינעם נפש.

אויף קלערער דאָס צו פערשטיין, קענען מיר דאָס פארשטיין מיט פאָלגענדעס: דאָס יעדער מענש דענקט און האלט, אז מיט זיין געבורט איז ער ווערט אָנגערופען צו ווערען דעם טיטול מענש.

אבער אין מירער ישיבה האָט מען אנדערש געלערענט, אז עיר פרא איז ער געבוירען געוואָרען. מיט דעם איז ער נאָך א קנאפער מיוחס, ווייל בעלי חיים ווערען אויך נאטירליך געבוירען. נור דער עיקר איז, אז אדם יולד, דער אדם דארף ערשט געבוירען ווערען.

אין מירער ישיבה, אז מען האָט געזאָגט אז איינער איז גוט און פרום, האָט מען געפרעגט, פיל האָט מען געארבייט אויף זיך וועגען דעם, ווייל פון זיך קומט עס נישט. נור דערנער וואקסען פון זיך אליין, עפיס בעסערס מוז מען אקערען און זעהען, דאן וואקסט עס.

נאר, קודם כל, האָט מען געמוזט זיין איין שטיקעל צייט אין ישיבה, אז עס זאָל אָנפאנגען צו בייסען דער געוויסען און צו מאטערען אויף צו עגטוויקלען איין כח התובע, אז מען מוז עפיס אָנפאנגען צו טהון, זעהענדיג גרויסע ריזען אין תורה ארום זיך, האָט עס געמוזט ארויסרופען קנאת סופרים, כדי עס זאָל צוקומען צו תרבה חכמה, האָט מען זיך געמוזט בענוצען מיט דעם געהעריגען צוגאנג, וויא דיא גדולים וועלכע מען האָט געשטרעבט צוצוקומען צו זייער מצב.

און כדי מען זאָל עס נאָך קלערער פארשטייך, איז כדאי צו דערמאָנען איין וואָרט פון מירער משגיח, רבנו יחזקאל הלוי לעווינשטיין שליט״א. ער האָט אַמאָל געזאָגט: שטעלט זיך פאָר, ווען די דיא וועלט וואָלט בעדארפען עסען על פי שכל, דאָס הייסט, אז מען זאָל עסען נור ווייל מען פערשטייט אז אָהן עסען קען מען נישט לעבען, דאן וואָלט דיא גאנצע וועלט כמעט געשטאָרבען פאר הונגער. אנדערש איז אבער, אז מען עסט, ווייל דער מענש האָט איין כח התובע, עס הונגערט איהם, זעהט מען טאקע דיא לאגע אנדערש.

הייגט, אז דעם נפש דארף מען געבען עסען על פי שכל, קיין כח התובע פון הונגערען האָט מען נישט געשאפען, איז דאָך פשוט, אז דער נפש שטארבט פאר הונגער.

נאר ווי שאפט מען פאָרט דעם כח התובע פאר׳ן נפש? נעמען איבער־ארבייטען דעם כח התובע פון גוף פאר׳ן נפש, איז טאקע זעהר שווער. אבער אז מען געפינט זיך אין איין גרויסען דראנג פון נשמה דאָרשט פון א 500 תלמידים גדולים, און ווען עס קומט נאָך א ימים נוראים, קומען נאָך א פאָר הונדערט גדולים, געוועזענע תלמידים, זעהענדיג זייער גדלות, אז זיי האָבען טאקע א כח התובע, ווייל אז נישט, פארוואָס פארברויכט דער נפש אזוי פיעל גייסטיגע שפייז? ווירקט עס אויך אויף יעדען אנדערען, אָנצופאנגען צו דענקען אין איין צווייטער

ריכטונג, אז מיין נשמה איז אויך גענומען געווארען פון זעלבען הימעל, און מיין נשמה וועט אויך דארפען צוריק געהן אין אפגעבען איין דין וחשבון. עס רייסט זיך פיל מאל ספאנטאניש אדורך דער געשריי, געוואלד! וואס וועט זיין פון מיר? וואו האלט איך אין דער וועלט? דאס קלענסטע קרעמעל פיהרט דאך אויך א קלארען חשבון, ווייסט קלאר וואו ער האלט אין דער וועלט. ווייס איך דען, וואו איך האלט? פיל האב איך פון מיין צייט פערבראכט אויף נארישקייטען, פיל תפלות זענען נישט געווען בכוונה. וואו זענען מיינע טעג, חדשים און יאהרען, וואו זענען זיי? ווען וועל איך זיי קענען צוריקקריגען און צוריק געפינען, ווייל תחיית המתים וועט נור זיין אויף טויטע מענשען, נישט אויף טויטע צייט, וואסער בעל הבית בין איך אויף דעם בורא עולם׳ס צייט, אויף זיין נשמה, אויף זייך וועלט. דאס מויל איז דען מיינס? איך מעג דען רעדען עפיס אייסער תורה, די פיס מעגען דען געהן, ערגעץ אנדערש, אויסער דעם בית המדרש? די גאנצע תפלה זכה פלעגט מען אזוי אפזאגען.

זעהר אפט, נאך א מוסר שמועס פון משגיח, פלעגט מען ווערען וויא עלעקטריזירט, מען פלעגט שטעהן, הונדערטער תלמידים איינגעפרעסט איינער צום צווייטען, אויף צו קענען כאפען איין ווארט פון מוסר און יראת שמים. עס זענען אויך געווען צייטען פון רבינו ירוחם זצ״ל אין מירער ישיבה, אז אויף אייזערנע סלופעס, אין דער הויך, איז מען ארויפגעקראכען און דארט זיך ארום־געוויקעלט ארום דעם אייזערנעם סלופ, וויא א שלאנג, אויף צו הערען עפיס א ווארט פון משגיח. די לופט איז געווען אנגעשטרענגט, מען איז געווען אויף א צווייטער וועלט, מען האט געוואלט האלטען אט די ווארימקייט אויף שפעטער, ווייל ניט אלע מאל האט מען די געלעגענהייט, אז עס זאל זיך עפענען עפיס איין פענסטערעל אין הימעל, און קענען זעהן און שמעקען עפיס פון א בעסער לופט, מען דארף אויסנוצען די געלעגענהייט.

דאס איז געווען נארמאל 3 מאל א וואך, אין מיטען דער וואך, און פרייטאג און שבת קודש נאך דער שקיעה. ווער קען זיך דען פארשטעלען אט די גרויסע, גליקליכע מאמענטען פון לעבען, אפילו ווען שפעטער איז מען אביסעל אראפגעפאלען, אבער די וועלט זאגט דאך, אז איין הרגש איז וויא א בליץ אין מיטען דער נאכט, כאטש אפילו עס ווערט גלייך צוריק פינסטער, אבער דעם וועג האט מען שוין דערזעהן.

ווער קען דען פילען דעם הרגש פון צמאה לך נפשי, יענע גרויסע געגועי הנפש, דעם ברום פון דער נשמה ביי א איין מוסר לערנען. א האלבע שעה פאר

יאהר איז תלוי אין ימים נוראים, ווער קען זיך פאָרשטעלן די תפלות פון ימים נוראים אין מירער ישיבה? דיא גרעסטע אָנשטרענגונג איז געווען בחומר וברוח ביים דאוונען, דער אמן יהא שמיה רבה האָט פשוט געקענט שפאלטען הימלען ווייל יעצט מוז מען אלעס דערגרייכען. מען איז געווען איינגעשפארט און פעסט אויסגעשטאטעט מיט דעם גייסטיגען געווער פון איין גאַנץ יאָהר און פון אלול, און יעצט האָט מען געמאכט דיא אפענסיווע, מען האָט געפילט אז מען ברעכט פעסטונגען און גאָר שטאַרקע פעסטונגען וואָס נאָרמאַל איז עס שווער צו ברעכען מען האָט פיל מאָל געזעהן מענשען אז נאָך איין ימים נוראים זענען זיי פשוט געוואָרען איבערגעדרעהט. עפעס אריין אין אנדערע וועלטן מיט העכערע הנהגות. ראש השנה האָט מען זיך געשטעלט זעהר פרי דאוונען און געענדיגט ארום 4 אַזייגער. שטונדען לאַנג האָט מען געקענט זעהן אין שמונה עשרה פאר׳דבק׳עטע מענשען, אז זיי קענען זיך נישט אפרייסען פון גרויס דביקות. ראש השנה ביינאכט, שפעט נאָך מעריב, זענען נאָך פיל געשטאנען שמונה עשרה. דאן האָט מען זעהר שלעכט געפילט און שטארק געשעמט, עפיס פון הימעל צום טעלער, צום בעט, און דער עיקר, ווי וועט מען קענען צוריקגיין צו דער יעצטיגער מדרגה.

יעצט איז געקומען שמחת תורה דאָס איז געווען עולה על כולם די הרגשים פון שמחת תורה אין מירער ישיבה, דאָס קען מען גאָרנישט ארויסברענגען, נישט אין וואָרט און נישט אין שריפט. אלץ איז מער נישט ווי א שאָטען פון דער אמת׳ער ווירקליכקייט.

שמחת תורה איז געווען וויא איין גרויסער פאראד פון מיליטער וועלכע האָט איינגענומען פיל פעסטונגען פון שונא און געגעבען כבוד און פרייהייט דעם גאנצען פאָלק. און יעצט גיט דער פאָלק אָפ כבוד דיא זעלנער פאר זייער גרויסע מסירת נפש, אבער אין מירער ישיבה פלעגט מען זאָגען אַז מעלות האָט מען נישט געגעבען קיין מענשען אויף לוקסוס נור אויב דו האָסט טאָקע איין מעלה געה און קעמף ווייטער, ביין מען טאָר זיך נישט אָפשטעלען, מען זאָגט איבער פון קאָצקער רבין זצ״ל אַז מען איז פערטיג איז מען אָפגעקאָכט.

דאָ האָט מען געזעהן וואָס עס הייסט אַז איין מענש איז צופרידען מיט זיין גורל, דאָ האָט מען געזען וויא מען קוקט אויף דער וועלט און וויא מען רעדט וועגען דער וועלט, אָט שמחת תורה האָט מען געקענט הערען די אמת׳ע דיאַג־נאָזע פון דער וועלט אין קורצע ווערטער, נור מיט גרויסע געפילען און שארפען שטאַרקען שכל, נישט סתם געזאָגט נור געלעבט בחוש מיט דעם אַרויסגעזאָגטען

ווארט און נור דער ווארט האט טאקע געקענט זיין איין פסק הלכה לדורות.

דעם גאנצען פוץ פון דער וועלט האט מען געזעהן פונקט ווי איין טויטען מיט שיינע תכריכים וואס מען וויל פערדעקען די אמת'ע ווירקליכקייט. דאן האט מען אביסעל אויפגעדעקט דעם אמת'ן שלייער אז אהן תורה ווערט מען אויטאמאטיש מיט דער צייט איין עלעקטרישער אויטאמאט וואס בעוועגט זיך דורך עלעקטרי און עסט פון איין טעלער און שלאפט אין איין בעט און פאדערט נאך כבוד און דרך ארץ, און אלץ איז איהם ווינציג. איין שעהנער אפארטמענט איז ווינציג, איין קאר, איין טעלעוויזשאן, טעלעפאן, איין טשעק ביכל, אלץ איז ווינציג עפעס איין קלייניגקייט? ער האלט אין איין דערלעגען, האלט אין איין שרייען אז נור ער אליין מאכט דעם לעבען און נור ער גיט און ער, אלעס ער, נור דער בו"ע האט עפעס באשאפען אזעלכע לייט פון אלד פעשאן וואס שטערען זיהם אין אפיס, אין אנדערע צייטען און בעטען עפעס געלד... פארוואס קומט עס זיי? זאלען זיי אויך מאכען אלעבען ווי איך, ווער דארף דען זיי, עפיס איין אנצעפעניש! אזוי האט מען געזעהן מיט איין שמייכעל דאס גאנצע וועלטעל, נישט מיט ביטול, נור מיט גרויס מיטלייד מיט זייער געדאנקען גאנג, אז מען האט זיי נור געגעבען איין מעגליכקייט אויף זיך צו קענען איינרעדען, מען ציט זיי גאר אהן, די גאנצע מעשה איז גאר איין ליגען, נישט זיי מאכען איין לעבען, נור מען דרעהט זיך ארום לעבען פערמאטערט, פעריאגט, פערפלאגט, מען פוצט דעם קאר, מען שערט די בוימער, מען פוצט אלע צימערען מען שמירט און מאטערט אויס די האלץ פון דער פאדלאגע.

דאס מיסט נעמט מען אין קיך אריין, און עסען עסט מען אין קיך. מען האט פון כל טוב אין פרידזשידער, און מען פיהרט איין דייעט, מען פאהרט אויף איין וויק ענד זיך ענדזשאיען, און מען גרייט צו דיא אינשורענס, אפשר וועט מען כאפען איין אקסידענט חלילה, און דאס איז געלעבט, און דאס איז מאדערן, און דאס מאכט חוזק פון „אלד פעשאן”, פון אייגענעם טאטע מאמע. נו, קינדער, אז איהר ווילט זיך שפילען אין פוסטען באל, שפילט זיך געזונטערהייט, לויפט נאך הינט און פערדלאך, לויפט, קינדער, לויפט. אבער היט אייער הארץ עס זאל נישט צו גיך לויפען, און די נשמה זאל נישט געהן צו לאנגזאם. דאס איז איין קורצע בעמערקונג, וואס יעדער דארף עס וויסען, כדי נישט מיטגעריסען צו ווערען מיט'ן שטראם פון לעבען און פארשטיין וואס עס איז באמת א לעבען.

יעצט וויל איך צוריקגעהן צו שמחת תורה. צוליב דעם גרויסען עולם וואס פלעגט אנקומען אויף שמחת תורה, איז געוועזן ענג, האט מען דיא רעדער פון

טאנצען איינגעטיילט איין ראָד אין צווייטען, נאָהענט ארום דיא ספרי תורה איז געווען איין קלענערער ראָד, און דער משגיח שליט״א פלעגט ווערען מכובד מיט טראָגען דיא ליכט, און דער חזן דערנעבען פלעגט אָנפאנגען אתה הראת לדעת, און דערנאָך עטליכע גרעסערע רעדער, איינער אין צווייטען. עס פלעגט זיך אָנ־הויבען מיט׳ן ניגון פון אלטען משגיח זצ״ל, משה אמת ותורתו אמת, דערנאָך האָט זיך אלע מאָל געהויבען העכער און העכער דיא שטימע, און דער ניגון איז געווען ספּעציעל ערנסט און שטארק, וואָס האָט שטארק געהויבען דעם שטאָלץ פון כבוד התורה ובני תורה, אז מען האָט מרגיש געווען בחוש אז נור משה אמת ותורתו אמת, ווייל וויא דען קען מען פילען אזא גרויסען תענוג און דורכלעבען דיא גרויסע געגועי הנפש, קענען דען זיך דיא פיס הויבען צום טאנצען מיט איין פּוסטע הארץ און פארפלעקטע נשמה, עס איז דאָך מעהר נישט נור אָנגע־בלאָזענער מוט, וואָס פלאצט גלייך נאָך דעם וויא עס געהט ארויס דאָס ווינטעל פון דער פּוסטער און שטאָלצער אמביציע פון וועלען אויסנעמען בייא יענעם. און דאָ איז דער עולם אריין אין עקסטאז, און ווייטער משה אמת ותורתו אמת, און דאן האָט זיך געעפענט אלע חושים פון מענשען, און וויא מיט אָפענע חושים און הרגשים, האָט מען שפּאצירט אין הימעל און אראָפּגעכאַפּט טיף אין הארצען איין הימלישע פילם לעבנטע, און פארבאהאלטען טיף אין נשמה און אין הארצען, און אויך אויף אנדערע צייטען פאר זיך און פאר אנדערע. און יעצט פאנגט זיך אָן עפּיס אויפצוויקלען פון דער גרויסער לעבנטע פון יענער צייט, און עס ווילט זיך אויך איבערגעבען פאר אנדערע פאר איין אָנדענק אז נישט דאָס איז דיא וועלט וואָס מיר זעהען יעצט, עס איז אמאָל געווען איין וועלט און מען דארף שטרעבען נור צו איהר, און אויב מען קען איהר נישט צוריק אויפבליהען, אמ־ווענינגסטען כאָטש אליין געדענקען עפּיס פון אמאָל, כדי צופרידען צו שטעלען דעם הייגט און פערזיכערען דעם מאָרגען.

און אָט קען איך זיך נישט אָפּרייסען שרייבענדיג פון יענע הויכע געפילען פון שמחת תורה פון מירער ישיבה. און צוריק דערמאָנען איך, טייערע לעזער, אז מיר האלטען נאָך אין מיט׳ן טאנצען.

ווען דער עולם איז אריין אין מיט׳ן עקסטאז פון טאנצען, האָט מען קיינ־מאָל נישט געקענט פונאנדערררייסען די קייטען פון דיא רעדער, כדי אָנצופאנ־גען דיא צווייטע הקפה. קיינער האָט נישט געהאָט קיין כח דאָס אויפצורייסען, ווייל אלע זענען צוזאמענגעשמאָלצען אין איין גרויס, הייליגע נשמה, וואָס הייסט מירער ישיבה, איין גרויסע נשמה, צוגאָסען אין א סך גופים. ווען דיא גרויסע

נשמה האָט געטאנצט שמחת תורה, האָבען אלע הימלען זיכער מיטגעטאנצט. זיי, דיא הימלען, האָבען דאן זיכער מקנא געווען דאָס שטיקעל פּלאַץ, אויף וועלכען מירער ישיבה איז געשטאנען און געוואָלט אליין זיין דאָס וויגעלע וואָס וויגט איין דיא גרויסע נשמה אין אזעלכע נגונים. דיא טענץ האָבען זיך צעגאָסען וויא איין הימלישע סימפּאָניע און אט דיאָ בייע ניגונים וואָס זענען געשאפען געוואָרען ביים טאנצען שמחת תורה, האָט מען געזונגען א גאנץ יאָהר בייא דער גמרא און פיל מאָל בייא אנדערע שמחות, און דער ניגון האָט ממשיך געווען דעם שמחת תורה'דיגען עקסטאז.

דיא ווענט זענען געווען נאס, פון אלע תלמידים האָט זיך געגאָסען שוויס, עס האָט אפילו דעם אָנצוג דורכגענעצט. און אט שטעהט פאר מיינע אויגען דיא געלע געמאָלענע ווענט פון דעם גרויסען בנין פון מירער ישיבה, און טראָפּענס גיסען זיך אראָפּ פון דעם סופיט און ווענט, אז עס דאכט זיך אז דיא הימלען וויינען פון שמחה, און שיקען זייערע טרערען פון שמחה דורך דיא ווענט, כדי איין מענשליכע האנט זאָל זיי נישט אָנריהרען און מחלל זיין. ווען איך וואָלט געקענט ארויסנעמען דיא הויכע מאָמענטען און איינהאלט פון יענע טרערן און שווייסען פון יענע שמחות פון דער מירער ישיבה, און דער עיקר, יענע גלות הרגשים, וואָלט איך זיך קיין בעסער גן עדן נישט געוואונשען, ווייל קיין בעסערען נהנה מזיו השכינה, וויא דיא מאָמענטען, קען מען זיך נישט פאָר־שטעלען אין דיא גרעניצען פון דעם וועלטעל!

ווען איינער האָט ש"ת געטרונקען א ביסעלע משקה, איז דאָך נכנס יין יצא סוד, נו, האָט איהר טאקע געקענט הערען דעם סוד ה' ליראיו. אט האָט זיך איינער צעוויינט, שרעקליך צעוויינט. איך האָב הײנטיגען זמן זעהר שוואך געשטיגען אין תורה און יר"ש. איך וויל קיין זאך נישט, נור זעהן הצלחה אין תורה, און טאקע דעם צווייטען זמן האָט יענער שטארק עולה געווען אין לערנען.

איך האָב אמאָל געהערט פון בארַאנאָוויצער משגיח ר' ישראל יעקב זצ"ל. ער האָט דערצעהלט, אז ימים נוראים איז איין יוד צוגעגאנגען צום ארון קודש (דאכט זיך אז אין מינסק) און ער האָט געזאָגט: רבוש"ע, דוא האָסט דאָך מיר געוויס אָנגעשריבען הצלחה אין מיינע געשעפטען, איך בין עס דיר מוחל, נעם עס צו און גיב עס מיר אריין אין תורה.

אט דאָס איז איין שטריך פון איין סוחר'ישען יוד אין אמאָליגען רוסלאנד, און דעם לעצטען לעבען אין אייראָפּא, פאר וועלכען מיר דארפען האָבען פיל דרך ארץ און זיך אייביג דערמאָנען אין דעם גרויסען אמאָל, כדי צו פערזיכערען און נישט צו פארשעמען אונזער עתיד.

דמיר — ווילנע — קיידאן

און יעצט ווועלען מיר צוגיין אביסל צו דער תקופה פון מירער ישיבה אין גלות. ענדע זומער תש״ט, ווען עס האט זיך אנגעפאנגען דער גרויסער איירא־פעאישער חורבן, און דער דייטש האט פערנומען פוילען ביז צו דער גרעניץ, וויא זיי האבען אפגעמאכט מיט רוסלאנד, און רוסלאנד האט פערנומען איהרע גרעניצען, און מירער ישיבה איז געווען פונקט אין דער רוסישער זאנע, און גלייך וויא זיי זענען אריין קיין מיר, האט מען אנגעפאנגען צו קוקען אויף מירער ישיבה פון אויבען אראפ. מען האט אנגעפאנגען אויף אונז צו ווארפען איין אויג, מען וועט זיי מאכען פאר אונזערע, מען וועט דיא יונגע מענשען שיקען אין מיליטער, שטודירען, ארבייטען, מען האט אנגעהויבען צו רעדען דירעקט, אומדירעקט. אבער מיר האבען געזעהן, אז מיר זענען אין איין תפיסה, און מען מוז שווייגען. נור איין נס קען אונז העלפען. עפיס איין קלייניגקייט פון רוסלאנד צו אנטלויפען? און דערצו איין גאנצע ישיבה. אבער נישט לאנג האט געדויערט, און איין תלמיד פון ישיבה האט צופעליג געהערט אין ראדיא פון ענגלאנד, אז רוסלאנד גיט אוועק ווילנא צו ליטא, און, גלייך, ממש אין אווענד, האבען זיך אלע אנגעפאנגען צו פאקען קיין ווילנע, זיך אנגעטהון געוויינליך, אייגפאך, מען זאל זיך נישט כאפען, און פשוט כמעט אלע מיט איין צוג אנטלאפען קיין ווילנע. דאס איז געווען ב׳ חשון. אנקעומענדיג קיין ווילנע, זענען מיר פערפאהרען אין רעמיילעס ישיבה, און ביסלאכווייז געפונען אביסל צימערען צום שלאפען, און מען האט געווארט אומגעדולדיג אויף די ליטווינער. אבער דערווייל האט מען בעדארפט שטעהן אין רייא, פון מיטען בייגאכט אין דיא גרויסע פרעסט ביז שפעט אין טאג אריין נאך איין שטיקעל שווארצען ברויט, וואס האט אויסגעדרעהט דיא געדערים.

מען האט געלעבט אין געוויסע פחדים, אבער מען האט דערלעבט דעם טאג וואס דיא ליטווינער זענען אריין קיין ווילנע. זיי זענען אריין מיט זייער מיליטער און קליינצינקע טאנקעס, וואס אלע האבען געלאכט פון זיי, אבער פאר דעם האבען זיי געבראכט כל טוב קיין ווילנע, גאנצע פעסער פוטער זענען געשטאנען אין דיא פענצטער מיט אלעס גוטען. עס איז געווארען פרייליך אויף דעם הארצען, מען האט אנגעהויבען זעהן שטראלען פון האפענונג, כאטש אין אנפאנג קיין ליטא איז געווען שווער צו פאהרען אהן איין ספעציעלע ער־

לוּבעניש, אבער מירער ישיבה האָט געקראָגען דיא ערלויבניש דורך קאָוונער שתדלנים. דוכט זיך מיר אז ה׳ איצקאָוויץ פון קאָוונע האָט פיל געהאָלפען אין דעם.

קומענדיג קיין קיידאַן, אין דעם גרויסען בית המדרש, וואו דער ווילנער גאון זצ״ל פלעגט לערנען, ווען ער איז געוועזן א קיידאַנער איידים. דיא ישיבה איז זיך אַנגעגאנגען נאָרמאַל, כמקדם, און אין גשמיות האָט אויך קיינעם נישט געפעהלט. עס איז געוועזן דער דזשאָינט, און אמעריקע איז געווען אָפען, מען האָט געזעהן שטראַלען פון האָפענונג, אבער נישט לאנג האָט עס געדויערט און דיא רוסען זענען אריין אין גאנץ ליטא. דער פרעזידענט איז גלייך אנטלאָפען קיין אויסלאַנד און עס איז ווייטער געוואָרען רוסלאַנד. עפּעס האָט מען געפיהלט מאָדנע, זיי לויפען אונז נאָך אומעדום. און נישט געווארט לאנג, און דער קאָמענדאַנט פון דער שטאָדט קיידאַן, האָט גלייך געמאָלדען דיא מירער ישיבה אז זיא טאָר נישט זיין אין קיידאַן, מען מוז זיך צוטיילען אין קליינע גרופען אין קליינע שטעטליך. און א׳ אב ת״ש זענען מיר זיך צופאָרען אין פאָלגענדע שטעטלאך. שאַט, רעמיגאָלע, קראָק, קראַקאַנאָוו. דער ראַדיאָ האָט גלייך געמאָלדען אז דער גרעסטער פעסטונג פון קלער איז אויפגעלייזט געוואָרען. אבער מיט שטארקע אמונה און בטחון אין הארצען, האָבען מיר פערמאכט דיא אויגען פון דער אמת׳ער טרויעריגער ווירקליכקייט און אריבערגעטאנצט דעם הייגט כדי צו קענען שטרעבען צו איין ליכטיגען מאָרגען. איידער מיר זענען אוועק פון קיידאַן, זענען מיר אריין אין דעם בית המדרש זיך צו געזעגענען מיט דעם בית המדרש. מען האָט זיך אוועקגעשטעלט זאָגען תהלים, דיא געוויינען זענען געווען שרעקליך, אוואו פאָהרט מען דען ? דאָס גאנצע שטעטעל האָט מיטגעוויינט מען האָ זיך שנעל אָרגאניזירט און זעהר שנעל זענען מיר אלע געווען אויפ׳ן פלאץ, און דיא קיידאנער אידען האָבען אונז ווארים בעגלייט, און זענען אַלע מאָל געקומען אין דיא שטעטליך, געוואויר צו ווערען וואָס מען מאכט. און דיא שטעטליך גופא איז מען אויך ווארים אויפגענומען געוואָרען, אי דורך דיא דאָרטיגע רבנים, און כמעט דורך דער גאנצער בעפעלקערונג.

אבער, ליידער, דיא מאכט האָבען דאָך געהאט דיא קאָמוניסטען, און וואָס שטרענגער זיי זענען געווען צו רעליגיעזע אידען, האָבען זיי מעהר מאכט באַקומען, און ווער האָט נישט ליב כבוד און מאכט? און דאָס איבעריגע פארשטייט זיך אליין . . . מען האָט זיך געמוזט היטען, און שטארק היטען, צו געהן אין ישיבה אין דאָרטיגען בית המדרש, האָט מען געמוזט געהן דורך היגטערוועגעלאך

מיט דער גמרא אין האנט, נישט קיינעם אויפצורייסען דיא אויגען. מען האָט געלערענט בהתמדה רבה, מיט איין שטארקען ברען, כאָטש ווען מען האָט זיך געלייגט שלאָפען, און מען האָט געהערט אין שטעטעל פאָהרען איין מיליטערי־שען אויטאָ, האָט אָנגעהויבען צו קלאפען דאָס הארץ. ווער ווייסט, אפשר קומען זיי אונז נעמען קיין סיביר. ייאוש האָט אונז ארומגענומען פון אלע זייטען, ווייל יעדע שטיקעל גוטע נייעס איז געקומען פלוצים, אָהן קיינע ערווארטונגען, און דערווייל איז געוועזן זעהר טרויעריג אויף דעם הארצען. נור דיא תורה הקדושה האָט אונז אויפגעהויבען העכער פון דעם ווירקליכען אמת און אונז געשטארקט און וויא איין נבואה איז געזעסען אין יעדען הארצען און געטרייסט און געזאָגט דעם נחמו נחמו עמי. איבערהויפט האָט טאקע דאָס אויפגעהאלטען דער מירער משגיח שליט״א, וועלכער פלעגט ארומפאָהרען מיט איין געדונגענעם וואָגען אין דיא שטעטלאך. ער האָט פיל חיזוק אריינגעבראכט אין יענעם מצב, און אויס־געברענט אלע ייאוש באצילען, און אויף דעם ארט אריינגעבראכט ליכטיגקייט און האָפענונג, און האָט אויפגעוויזען אז עצבות און צובראָכענקייט זענען דיא גרעסטע פאררעטער פון מענשען, בטחון און אמונה האָבען נאָך קיינמאָל דעם מענשען נישט פערראַטען. אזוי איז דער מצב פון כלל ישראל. דוקא אין מלחמה און נסיונות. דוקא בארץ לא זרועה, מוזען מיר ארויסווייזען דעם חסד נעוריך, און דאָרטען, וואו עס איז היפך התורה, מוזען מיר פילען דעם גליק וואָס מיר האָבען זוכה געוועזן צו זיין בייא תורה. יעדער איד איז דאָך א הימלישער אמבא־סאדאָר דאָ אויף דער זינדיגער ערד, כדי ארויסצוווייזן זיין רוחניות׳דיגן שטאָלץ מיט נישט נתפעל ווערען פון גופניות׳דיגע ליידען. זיין גוף דארף קענען שפאַ־צירען און טאנצען אין אלע פייערען, און דאָרטען אויסשמידען זיין פינטעלע יוד און דיא עקזיסטענץ פון יודישען פאָלק. ער האָט אויפגעוויזען אז פשוט צוליב גופניות׳דיגע בעקוועמליכקייט, לוינט צו וואוינען מיט איין שטאָק העכער פון דער ערד, ווייל דיא ערד איז פול מיט מכשולים, חיות, דערנער, גריבער, אויף יעדען טראָט 20 מכשולים, דערום לוינט פשוט אריבערצוטאנצען דאָס אלעס מיט איין שטארקען, געזונטען שכל.

און דאָס אלעס האָט דער משגיח שליט״א דעמאָנסטרירט מיט זיין פערזענ־ליכקייט אין אלע זיינע האנדלונגען. און דערום האָט ער אזוי פיל געווירקט און געשאפען און אויפגעהאלטען דיא ישיבה מיט איהר גאנצע שיינקייט דעם גאנצען גלות. אייביג, אייביג וועלען אט יענע פייערדיגע רייד, וואָס מיר האָבען זוכה געוועזן צו הערען פון איהם, האָבען אויף אונז אלעמען איין גרויסען רושם אויף

צו דערמאָנען זיך אין דעם הייליגען אמאָל. און יענע גרויסע גלות לײדען װעלען זיין דיא קולות וברקים צו דערמאָנען זיך אין דעם תורת הגלות.

קאָװנע — יאפּאַן

זיצענדיג אזוי אין דיא שטעטלאך פערצװייפעלט, פּלוצלונג דורך איין צו־פאל איז מען געװאױיר געװאָרען אז עס איז געקומען איין יאפּאנעזער װעגען איין האנדעלס מיסיע, װאָס פּארטרעט אויך איין קאָנסול. און איין תלמיד פון ישיבה, הרב משה זופניק, איז צו איהם אריין און ערקלערט אונזער לאגע, און ער האָט באװיליגט צו געבען פאר אלעמען טראנזיטען, און ענד װיזעס האָט מען באקומען ביים האָלענדישען קאָנסול קיין קאראסאאָ. און בעקומענדיג דאָס אלעס האָט מען גלייך אָנגעגעבען אויף ארויספּאָהר װיזעס, און מען שטייט שוין אין אַ קורצע צייט ארום אָנגעשטעלט ביים נ. ק. װ. ד. אין קאָװנע צו קריגען דיא װיזעס, און אין איין קורצע צייט העגגט שוין צעטלען פון נעמען אויף צו קומען אָפּצונעמען דיא װיזעס.

און דער נ. ק. װ. ד. װערט פּארװאנדעלט פאר איין שטיקעל בית המדרש, מען דאװענט מנחה, מען בענטשט מיט מזומן, יודען מיט בערד דרעהען זיך ארום, עס האָט אפילו גאנץ גוט געקלאפּט דיא הארץ, אבער דער מצב איז דאָך געװען איבערנאטירליך, און דאָס אלייך האָט טאקע מחזק געװען.

און נישט לאנג האָט געדויערט, און מען פאָהרט. פיל עלטערען זענען זיך געקומען געזעגענען מיט זייערע קינדער קיין קאָװנע, אבער עס זענען געװען הארץ רייסענדע סצענעס ביים געזעגענען זיך. װען דיא באן האָט גערירט, האָט זיך געגאָסען טרערען פון דיא װאָס זענען געװען אין צוג, און פון דיא װאָס זענען געבליבען אויפ׳ן װאקזאל. און מיט שניידיגע געפילען אין הארצען, האָט מען זיך געזעגענט און געפיהלט אז יעצט קומט פאַר דיא גרויסע אָפּעראציע פון דעם גרויסען שניט, װאָס שניידט פולשטענדיג אָפּ דעם אלטען דור פון דעם יונגען. אָט דאָס איז דער גרויסער שניט װאָס שליסט אָפּ איין תקופה פולשטענדיג, נישט לאָזענדיג קיין התקשרות מיט איין צװייטער תקופה. איין שניט צװישען קינדער און עלטערען, צװישען רבי׳ן און תלמיד, צװישען איין מענש און צװייטען. אט דאָ אויף דעם װאקזאל, זעהען מיר דאָס לעצטע מאָל אונזערע עלטערען, װאָס נישט איינמאָל האָבען זיי אליין ניט געהאט אויף שבת, און דאָס ערשטע געלט איז געװען אויף שכר לימוד פאר לערנען תורה, װאָס פון װיגעלע

אָן האָט מען אונז איינגעוויגט מיט דעם תורה צוה לנו. וואָס קלינגט אונז נאָך הייט אין די אויערען. זיי האָבען פערשטאנען, אז נור אז מען איז נאָהענט צו תורה, קען מען זיין נאָהענט צו עלטערען און צו יעדען איינעם. דערום האָבען זיי זייערע פאָטערליכע געפיהלען דערשטיקט, און געשיקט זייערע קינדער אין ישיבה גאנץ ווייט, עסען טעג א. א. וו. זיי האָבען פערשטאנען דעם לעבען זעהר טיף, אז ער איז נור דורכלויפיג, דער עיקר איז בלייבען בייא תורה און איין יוד, און איין יוד קען מען נישט בלייבען אָהן תורה. ווייל אָהן תורה מוז עס זיך ח״ו פריער אדער שפעטער איבעררייסען. מיר האָבען דאַן אזוי פיל געפיהלט און דורכגעלעבט, אז דאָס איז געבליבען אויף אייביג נישט קיין פארהיילטע וואונדען, וואָס טריפען כסדר מיט טראָפענס בלוט, און פון איין תהום פון געפיהלען ביז דעם צווייטען, האָבען מיר זיך געראנגעלט דעם גאנצען וועג, דורכפאָהרענדיג רוסלאנד, אין פערשידענע פלעצער זעהענדיג דעם חורבן פון אונזער פאָלק, הן פון זיין גוף, און הן פון זיין נשמה, זענען מיר געוועזען זעהר געריהרט. (ליידער לאָזט זיך נישט פיל שרייבען פון דעם אויף דעם פלאץ). אבער אין דעם גרויסען געראנגעל, איז נור דער כח פון אמונה און בטחון האָט אונז ווייטער געשטארקט און בעגלייט אונזער גאנצע רייזע, זעהענדיג בחוש אָט דעם גרויסען נס פון קענען בלייבען שלם בגופו ותורתו, ווייל די ישיבה איז געוועזען גאנץ ב״ה מיט איהרע תלמידים און דער הנהלה. און ווען מען איז אריין אביסעל טיפער אין סיבירער גרויסע בערג, האָט זיך אויסגעדאכט אז אָט די גרויסע בערג סאלוטירען און גיבען אָפּ כבוד אָט דעם קליינעם וואנדערענדיגען סיני בארג, ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רינה, ווייל שוין לאנגע יאָהרען האָבען די בערג נישט געהערט קיין קול תורה, און יעצט, אין דעם טראנססיבירישען צוג, וואס איז אויסגעקומען עפיס וויא איין הימליש וויגעלע, מיט הויכע נשמות, וואָס ציהען און רייסען זיך צו העכער־קייט. און דאָ אין מיטען וועג, זיצען זיי אויך מיט איין משניות אין דער האנד און לערנען פאר דער נשמה פון זייער חבר ר׳ מאיר סעריוויאנסקי פון סאוואלק, וואָס איז פונקט געוועזען אין די שלשים, ער איז נפטר געוואָרען ב׳ שבט׳ ת״ש, אין ווילנע, און מען זאָגט קדיש, אויך אלע פיהלען שטארק מיט דעם גרויסען טרויער, און בייא דעם ערשטען גלות קדיש און משניות, האָט מען עפיס אינסטינקטיוו געפיהלט, אז דאָס איז אייך אָנפאנג פון איין גרויסע טראגעדיע, וואָס יעדער מעג אָנפאנגען צו טראכטען יוצא צו זיין מיט דעם קדיש זיין חיוב פאר זיינע נאָהענט־סטע און טייערסטע. און, ליידער, דער קדיש איז טאקע געוועזען איין גרויסע התחלה פון דעם גרויסען יתום, וואָס הייסט מירער ישיבה, וואָס קומענדיג אין

שאנגהאי, האָבען אלע אָנגעפאנגען צו בעקומען ידיעות זעהר טרויעריגע, און ביסלאכווייז איז מען אזוי ארויף אין דער הויך איך בית המוסר און דאָרטען געריסען קריעה ר״ל, און איבערגעדרעהט דיא באנק און זיך געזעצט שבעה, זיך גוט אויסגעוויינט, און יעדער טרער איז געווען וויא בלוט פון דעם גרויסען אינערליכען שניט, וואָס שניידען אונז אָפּ פון אזעלכע גרויסע, הייליגע עלטערען, און דיא געזעגענונג מיט אזא הייליג דור, וואָס דיא ציגעל און ליים פון יעדער אידישער שטוב האָבען אין זיך געהאט פיל קדושה פון דעם קול התורה, וואָס זיי האָבען זיך אָנגעהערט יעדען טאָג, שבת און יום טוב.

און ווען מען איז אראָפּגעקומען פון דעם אויבענדערמאָנטען צימער איז ישיבה, האָט מען זיך אוועקגעשטעלט זאָגען דעם גרויסען הייליגען קדיש, אבער, ליידער, האָט מען נישט געוואוסט דיא יאָהרצייט, און דעם מקום קבורה, און אלע אומשטענדען, נור איין זאך האָט מען געהערט, אז מיט טענץ זענען זיי אוועק צו דער גרויסער עקידה אין איין העכערע הייליגע וועלט, דאָ האָבען זיי אָנגעפאנגען ביים ש מ ע י ש ר א ל און דאָרטען האָבען זיי געענדיגט ביים א ח ד, אוי איז דאָס געבליבען איין גרויסער שניט בייא אונז אלעמען, וואָס קיינער קען עס גאָרניט פארשטיין וויא צו טרייסטען און צו היילען, ווייל מען וואָלט בעדארפט האָבען איין נייע תחית המתים פון דער גרויסער הייליגער וועלט, אין וועלכער אונזערע עלטערען האָבען זיך ערצויגען. אבער דאָס איז זיכער, אז דיא אלע ערעינערונגען וועלען אויף אייביג לאָזען טיפע וואונדען אין אונזערע אלע קעמערלאך פון הארץ און נשמה, און דאָס טריפענדע בלוט פון דיא וואונדען, וועט זיין דער אייביגער מתבוססת בדמיך פון געפילען, אבער דערפאר וועלען מיר זיך אויך קענען טרייסטען און זאָגען **בדמיך חיי ! בדמיך חיי !** דאָס איז דאָס הייליגע, געזונטע בלוט, וואָס אין אלע רוחניות'דיגע קראנקהייטען, וועלען מיר מאכען פון דעם טראנספוזיעס צו אונזערע קראנקהייטען, און דאָס איז אונזער גרעסטער טרייסט.

און פאר פורים תש״א, זענען מיר אָנגעקומען קיין יאפאן און זיך באזעצט אין קאָבע. דיא דאָרטיגע אידישע בעפעלקערונג בעשטעהט פון רוסישע און ספרד'ישע אידען, זיי האָבען אונז ווארים אויפגענומען און געהאָלפען מיט אלעס מעגליכעס. נישט לאנג האָט געדויערט און דיא יאפאנעזער האָבען געהאלטען ערב קריג מיט אמעריקע, האָבען זיי אונז בעפוילען צו פערלאָזען יאפאן.

קאָבע — שאנגהאי

אלול תש״א זענען מיר אלע אָנגעקומען קיין שאנגהאי. פון דער שיף איז דיא גאנצע מירער ישיבה פערפאָהרען אין דער גרויסער ספרד׳ישער שוהל בית אהרן, וואו מען האָט דאָרטען געהאט פלאץ אויף צו לערנען און איין זאל אויף צו עסען. אבער מיט שלאָפען איז, ליידער, געווען זעהר איין שווערער פּראָבלעם. עס האָט געדויערט אביסעל, און דיא רוסישע אידען האָבען געהאָלפען איינאָרדנען מיט היימען, ווי מולמען ראד, און אנדערע פּלעצער. זעהר ווארים האָבען זיך אָפּגערופען דיא דאָרטיגע אידישע בעפעלקערונג, איבערהויפּט דיא ערשטע צייט. עס איז אויך כדאי צו דערמאָנען, אז דיא ספרד׳ישע שוהל האָט אויסגעבויט איין ספרד׳ישער מאגנאט חארדון, וואָס איז צוליב איין חלום נתעורר געוואָרען צו בויען איין שוהל. זיין קבר איז אין איין גרויסען שאנגהייער פּארק.

עס איז אבער געווען איין גרויסע זכות פאר איהם, אז 5 בלוטיגע יאָהרען זאָלען זיצען הונדערטער בני תורה און לערנען מיט אזא ברען און התמדה אין זיין שוהל. פיל, פיל האָבען איהם אין דעם זין מקנא געווען.

יעצט, וועגען שאנגהאי איז פאראַן זעהר פיל צום שרייבען, אבער צוליב מאנגעל אין פּלאץ, וועל איך דערוייל מוזען פיל אויסלאָזען. און דאָס פערשוויגענע וועלען שוין דיא בילדער פון שאנגהאיער געטאָ דערצעהלען.

שאנגהאי איז געווען איין גרויסע הייליגע מסירת נפש תקופה אין דער היסטאָריע פון בני תורה. אז אין אזעלכע אומשטענדען, זאָל מען לערנען מיט אזא ברען פון קדושה, און זיך קענען אזוי הויך אויפהויבען צו אזעלכע מדרגות פון השתפכות הנפש בייא דיא תפלות, און קענען טהון אזוי פיל הצנע לכת׳דיגען חסד צווישען דייטשע אידען בגשמיות וברוחניות, אוז דעם אָנפיהלען דעם צער איינער פון אנדערען און דורכלעבען טיף, טיף אין אלע נשמה קעמערלאך,

רעליגיעזע גרופּען און ישיבות, וויא יח״ל, קלעצק, קאמיניץ, ליובאוויץ, נאוואַרדיקר, און אגודת ישראל. אלע האָט איין גרויסען אָנטייל גענומען, מיט׳ן גאנצען ברען און מסירת נפש אין דעם אויבענדערמאָנטען, אז עס איז פּשוט געווען איין גרויסער קידוש השם, אז נאָר תורה הקדושה קען אויסבויען אזעלכע פייערדיגע הערצער, וואָס זאָלען ברענען און קאָכען פאר יענעם צו טהון איין טובה, וואָס אלע האָבען אנערקענט אז דיא תורה אידען לעבען נישט פאר זיך.

און יעצט ווילען מיר צוגעהן צו אביסעל איינצעלהייטען. דער קלימאט אין שאנגהאי איז איינער פון דיא ערגסטע, ער איז זעהר טראפיש, הייס און נאס, איין העמד האט מען נישט געקענט טראגען מעהר וויא איין טאג, צום שלאפען איז אויך געווען שווער, עסען, ליידער, איז אלץ געווען, צוליב׳ן קלימאט, פול מיט ווערים, איין שטיקעל ברויט מוז מען שניידען דין, וויא פאפיר, און האלטען אין איין דורכלייכטען דורך ליכט, צי מען זעהט נישט קיין ווארים, און דערצו איז נאך קיין גרויס אפעטיט נישטא, אזוי איז בייא אין 5 פערטעל יאהר. פארשטייט זיך, אז דיא רייכערע מענשען האבען קיל סיסטעמען און גוטע איינריכטונגען אין שענערע געגענדען. אבער איך רעד וועגען ארימען קלאס, איז עס זעהר שרעק־ליך צו לעבען אין דיא אומשטענדען. ווען איך גיב א קוק אויף דעם גאנצען עולם וואס האבען דיא קימפעט שאנגהאי דורכגעמאכט וויא גבורים, אנקומענדיג אהער שלמים בגופם ב״ה, טראכט איך אז דאס איז וויא אונזער משגיח שליט״א פלעגט דערמאנען דעם מדרש, אז אין דער תיבה בייא נח׳ן איז געווען איין חי׳ וואס האט נישט געוואלט מטריח זיין נח׳ן מיט עסען, ווייל זיא האט געזעהן זיין צער, האט זיא דיא גאנצע 40 טעג געפאסט. האט דער זון געפרעגט נח׳ן, פון וואנען האט דיא חי׳ געלעבט ? האט איהם נח געענטפערט, אז זיא איז געווען קראנק און געהאט היץ, און דיא היץ האט איהר געשפייזט. אזוי האט געשפייזט דיא בני תורה אין שאנגהאי נ״ר דיא היץ פון דער תורה הקדושה. זיא האט געמוטיגט און געהיילט אלע וואונדען.

ווען יאפאן איז אריין אין קריג מיט אמעריקע, האט מען שוין גלייך אנ־געפאנגען צו רעדען וועגען מאכען א געטא אין שאנגהאי. יאפאן, אלעס פארט־נער פון היטלערן, האבען זיי אלעס געוואלט נאכטאנצען. ט׳ באב, תש״ג האט מען דעם געטא געמאכט, מען האט געמוזט וואוינען אין איין פלאץ, צונויפגע־שטיקט און ארומגעצאמט, נור אז מען האט בעוויזען גענוגענדע בעווייזען, אז מען מוז זיין אויסער דעם געטא, האט מען געקראגען איין פאס, וויא איינער אויף וואכען, טעג, און אויף א האלבען טאג, וויא דעם פיהרער פון געטא איז איינ־געפאלען. מען האט נאר געזוכט צו כאפען עפעס בייא איין עבירה, האט מען אריינגעזעצט אין תפיסה, און דיא תפיסה איז געווען אנגעשטעקט מיט טיפוס באצילען, וואס איז שווער געווען צום היילען, און, לײדער, זענען געווען פיל קרבנות, טראץ דיא נאטירליכע קרבנות פון הונגער, ווייל אין געטא צייט איז מען געווען אפגעשלאסען פון דער וועלט, קיין הילף האט מען ניט געקענט קריגען, איז געווען טעג וואס צווישען די עמיגראנטען זענען געווען 7 לויות ר״ל

איין טאָג, און וועגן מאכען איין לוי׳ האָט מען בעדארפט האָבען א ספעציעלע ערלויבניש, ווייל דער בית החיים איז געווען אויסער דער געטאָ. איך געדענק נאָך אז דער ארון וואָס מען האָט געפיתרדט דיא מתים, איז געווען איין דאָפעלטער, מען זאָל קענען פיהרען 2 מיט איין מאָל. פאר דיא מלוים האָט מען בעדארפט האָבען א ספעציעלע ערלויבניש. דיא פירער פון געטאָ זענען געווען 3: קאבאטע, אקורא, און גאיע. גאיע, דאָס איז געווען דער ערגסטער. ער פלעגט שלאָגען טייל־מאָל גאָר שרעקליך, אָפטמאָל, אז עס האָט זיך איהם פארגלוסט, איז ער ארויס פון זיין אָפיס אויף דער גאס, וואו הונדערטער מענשען פלעגען שטעהן און ווארטען אויף זיין ערלויבניש פאס, און גרויסנעמען פון רייא איין מענשען און שלאָגען איהם, ער פלעגט קאָפּען מיט דיא פיס אין בויך אריין און שלאָגען. און פיל מאָל אריינווארפען אין תפיסה, וואו מען איז שמוציג און קראנק געוואָרען אויף טיפוס ר״ל. מען האָט שוין מעהרסטענס ניט געקענט לעבען, ווייל דיא טיפוס באצילען פון תפיסה זענען געווען ספעציעל שטארקע, און נישט קיין היילבארע, און דיא קראנקע זענען אויך אין שפיטאָל געוואכט געוואָרען פון געהיימע אגענטען און פאָליציי. אז פריוואטע דאָקטוירים איז געווען שווער צו ברענגען. דיא לויות פון דיא קרבנות האָבען געזעצליך כמעט געמוזט זיין וויא אין געהיים, נישט פיל מענשען, און אויפגעפאסט דורך פאָליציי.

דער געטאָ אין שאנגהאי איז צוליב דער גרויסער טראגעדיע פון 6 מיליאָן אידען פערטונקעלט געוואָרען, אבער ער דארף אבער נישט אינגאנצען פער־שוויגען ווערען. דיא לאגע אין אלגעמיין איז עס געווען איין געטאָ, מיט פיל טראגעדיעס און פיל הונגער איז געווען צווישען דיא טויזענדער יודען אין שאנגהאי. עס וואָלט זיך חלילה עקאָנאָמיש געווען געענדיגט זעהר טראגיש, אבער אדאַנק דעם וואָס אין אמעריקע איז געווען איין ועד ההצלה, מיט הרב קאלמאנאָוויץ שליט״א וואָס האָט געבראַכען די נאטירליכע גרעניצען און געפּועל׳ט בייא דער רעגירונג, אז אפילו צו יאפּאַן, וואָס מען איז מיט איהר אין קריג, מעג מען שיקען הילף. פריער איז דאָס געווען פאר דיא רעליגיעזע, און שפּעטער האָט מען עס דורכגעבראָכען פאר אלע אידען עמיגראנטען. דאָס איז פשוט געווען איין געוואלדיגע רעטונג פאר דיא 15 טויזענד עמיגראנטען אין שאנגהאי. דיא בני תורה זענען געווען זעהר אָנגענומען אין שאנגהאי, אדאנק דעם וואָס זייער שטיצע איז געווען פון ועד ההצלה, אויף איין רעליגיעזען באָדען, איז טאקע דער גרויסער מסירת נפש אקט געווען אזוי געלונגען, נישט נור פון דיא בני תורה און אלע רעליגיעזע גרופען, נור אפילו פון פיל רביצנ׳ס און פרויען, וואָס לעבענ־

דיג אליין אין איין קליין שאנגהאיער צימערל פערשטיקט, מיט קליינע קינדער, זענען זיי נאך געגאנגען לערנען אין בית יעקב מיט קינדער, און לאנגע צייטען אויך אהן געלט, און געקאכט בייא דעם רויכערדיגען טשייניס טאפ פאר קראנקע, און אליין אוועקגעטראגען אין שפיטאל אריין. וואס איך נארמאלע צייטען קען מען דאס גארנישט פערשטיין. אבער אונזער פאטער אברהם אבינו האט שוין געוויזען דעם ערשטען וועג, אז נור מיט איין „ו י ר ץ" קען מען דאס דער־גרייכען, נור שטורים׳דיג, נישט לאנגזאם, ווייל דאן האט מען צופיל חשבונות, איך שטורים ווערען פערלוירען אלע גופניות׳דיגע חשבונות דערום נור דאן קען זיך צעפלאטערען דאס ווארימע אידישע הארץ. עס מוז דא אויך דערמאנט ווערען אין זעלבען וועג, איך הארציגען דאנק דעם שאנגהייער רב הגה״צ הרב אשכנזי שליט״א, וואס ער מיט זיין גאנצע משפחה זענען געווען איבערגעגעבען בלב ונפש פאר דיא בני תורה און אלע פליטים, קראנקערהייט איז ער געלאפען טהון וואס ער האט נור געקאנט, דער בו״ע זאל איהם שיקען איין רפ״ש און ער זאל האבען פיל נחת פון זיינע קינדער.

אויך קומט צו דערמאנען דיא פערוואלטונג פון תלמוד תורה און בית יעקב וואס האבען צוזאמען מיט הרב אשכנזי שליט״א געהאלפען אויסהאלטען דיא 2 שיינע אינסטיטוציעס, וואס זייערע תלמידים און תלמידות זענען שוין אליין ראוי אויף צו עפענען אייגענע שוהלען, וויא אין עסטרייך האט איין יונגע תלמידה פון שאנגהייער בית יעקב, רחל סטיינער, געעפענט איין שיינעם בית יעקב, און דאס אליין זאל זיין זייער אנערקענונג. און ווייל איך וויים פון פיל מענשען, איז מיר שווער יעצט אויפ׳ן ארט צו דערמאנען אלע, כדי אויסצומיידען תרעומות פון דיא פערגעסענע.

און עס מוז נאך איינמאל דערמאנט ווערען, אז נישט איינמאל האט מען געמערקט וויא בני תורה טראגען עסען מיט עסען טרעגערס פון דער ישיבה׳־שער קיך צו איינצעלנע שוואכע מענשען, און געטראגען אין דיא שרעקליכע היצען, זעהר וייט אלע טאג, אפילו דאן ווען מען האט נישט געטארט פאהרען אויף קיין טראלי קאר, נישט איינמאל האט מען געטראפען איינעם טראגען איין עסען טרעגער פאך איין מענשען, און זיינע הויזען זענען געווען פערגאסען פון זופ, און דאס פנים פון שוויס, ווען דיא וועלט וואלט דאס געזעהן מיט זייערע אויגען, וואלטען זיי באמת פערשטאנען וואס עס הייסט א גוטע הארץ. און דערצו מוז מען פערשטעהן דיא אייגענע אומשטענדען, אז אליין האט מען אויך נישט געלעקט צופיל האניג, און מען איז געזעסען איין גאנצען טאג, און געלערענט אין

דיא אומשטענדען, ווען בייטאָג איז מען פון היץ פשוט פערברענט געוואָרען, און דאָס געזאלצענע שוויס איז געווען אויפ'ן קערפּער וויא זאלץ אויף וואונדען, און אין אָווענט האָט בעדארפט זיין שטרענג פערטונקעלט, צוליב אמעריקאנער באמבארדירונגען, מיט דאָפּעלטע רויטע און שווארצע דעקעס זענען געווען אלע פענצטער פערטונקעלט, אַז דיא שיין האָט זיך נישט געטאָרט ארויסזעהן, און אזוי, פערשטיקטערהייט, איז מען געזעסען און געלערענט ביז 11 אזייגער אין אָווענט. אויף מוזעאום ראד, אויסער דעם געטאָ, אין דעם דריטען סדר, נאָך 11, איז שוין נישט געווען ערלויבט צו זיין אויסער דעם געטאָ, האָט מען זיך צוזאמענגענומען צווישען זיך געלד און געדונגען אין געטאָ אויף טונגשאָן ראד עטליכע צימערען און דאָרטען האָט מען געלערנט ביז 3-4 פארטאָג, אלץ אין דעם צושטאנד, וויא עס איז אזוי שווער געווען, אז קיין שיין האָט מען נישט ארויסגעזעהן, און אזוי, פערשטיקטערהייט, איז מען געזעסען ביז שפּעט ביינאכט און געלערענט. עס איז זעהר שווער געווען צו כאַפּען דעם אָטעם, ווייל איין צוגווינטעל אין דיא הייסע טעג איז כמעט קיינמאָל נישט געווען, נור איין ווענטילאטאָר האָט געבלאָזען, מען קען שוין פארשטיין, פיל דאָס האָט געקענט פארלייכטערען, ווייל מען האָט אפילו נעבען ווענטילאטאָר געברויכט צו האָבען אייז האנטוכעל, ספּעציעל אויף ווישען דיא שוויס. דאָס האנטוכעל איז געווען וויא ביי איין זעלנער דיא ביקס, נישט ארויסגעלאָזט פון האנד, נישט ביים לערנען, עסען, און שלאָפען, אין איין האנד דאָס שוויס האנטוכעל, אין דער צווייטער האנד איין פּאַפּירענער פּאָכער אויף אפּצוקילען זיך. ווען מען האָט זיך געזעצט שרייבען חדושי תורה, האָט מען ווייטער באדארפט ארויפלייגען האנטאכער אויף דעם פּאפּיר, עס זאָל נישט נאס ווערען דאָס פּאפּיר, נור איין שורה האָט מען געלאָזט לעהר צום שרייבען, צוליב נאסקייט פון שוויס, אין אָט דעם מצב האָט מען געשריבען און געדרוקט ספרים, מען האָט אויך אָפּגעדרוקט גאנץ ש"ס, אלע רמב"ם'ס, ראשונים, אחרונים, ווייל דער קאָך און דראנג צום רוחניות'דיגען לעבען אין אלע בעוועגונגען זענען נור כדי וואָס מעהרער תורה צו פּראָדוצירען און ארויסגעבען.

יעצט, וואָס אָנבאלאנגט אין זין פון טהור חסד איינער מיט'ן צווייטען, האָט זיך געגרעניצט דער בין אדם לחבירו צוזאמען מיט'ן בין אדם למקום, ווען עס האָט ח"ו געטראָפען איין חולה אין אזא רבים, מען האָט עס דורכגעלעבט און מיטגעפיהלט אזוי ברודערליך, אזוי פאָטערליך, אז עס האָט זיך געמערקט אויף יעדען געזיכט אָט דער אויבענדערמאָנטער אמת. דיא הערצער און געפיהלען

זענען דאָך געווען זעהר אָפען, מען איז געווען נאָהענט צו איין טרער וועגען יענעמ׳ס צרה, ווייל אלע זענען געווען צוזאמענגעגאָסען אין איין נשמה, אז צווישען מיר און יענעם איז געווען איין שוואכע גרעניץ, במילא האָט מען עס גוט געפיהלט, און טאקע גוט דורכגעלעבט. וויפיל טרערען האָט מען בייא איין תהלים פערגאָסען פאר יענעמ׳ס צרה, פיל הארץ און נשמה איז דאָרטען געוואָרען אויס־געדריקט מיט דעם גאנצען כח, אז מען האָט טאקע פיל מאָל געמערקט אז נאָך איין תהלים אָפּענסיווע איז טאקע לייכטער געוואָרען, אז מען האָט דעם גזר דין צוריסען. דיא תפלות זענען געווען זעהר שטארק און השתפכות הנפש׳דיג. איבער־הויפּט ימים נוראים און שמחת תורה, וויא עס איז שוין דערמאָנט געוואָרען.

אבער עס ווילט זיך נאָך אמאָל דערמאָנען וועגען שמחת תורה אין מוזעאום ראד, וויא איין טאנץ האָט געדויערט עטליכע שעה, אָהן איבעררייס. עס איז געווען ש״ת ביינאכט, און מען האָט געזונגען דעם ניגון: „פונדאנען טרייבט מען ארויס און דאָרטען לאָזט מען נישט אריין, זאָג שוין, טאטוני, וויא לאנג וועט עס זיין?״. און אויף דיא בענק אינדערהויך האָט איינער געהאלטען דיא האנט אויף דעם צווייטען, און דיא שטימע האָט זיך געהויבען שטאַרקער און שטארקער: „וויא לאנג וועט עס זיין?״. און ווער עס געדענקט יענעם שמחת תורה, דער ווייסט אז דאָס איז געווען איינע פון די גרעסטע פילבארע מאָמענטען פון מירער ישיבה אין גלות, און דיא זעלבע מאָמענטען האָט מען דורכגעלעבט איינער ביים צווייטענ׳ס שמחה, וויא בייא איין תנאים און חתונה.

יעדער ניגון און שמחה פון גלות איז געווען אויפרייס מאטעריאל פון טיפע נשמה הרגשים, וואָס האָט אונז פלוצלונג צוריקגעשטויסען צו אונזער אלטען עבר, און מיט דעם לעצטען, רירענדען ניגון פון וקרב פזורינו זענען מיר ארויף אויף דער שיף קיין אמעריקא, און מיט טרערען אין דיא אויגען האָבען מיר געהאלטען אין איין קוקען אויף אונזער הייליגער ישיבה אין מוזעאום ראד און געבעטען ביים בו״ע, אוי, רבוש״ע, געדענק אונזער מסירת נפש פאר דיר אונזער גאנצען גלות, וואו אין דעם שמוציגען שאנגהאי, זענען מיר געזעסען 5 יאָהר צייט אין איין וואנע פון שווייס און שמוץ, און דיין נשמה האָבען מיר געגע־בען שיינע, בעקוועמע פאלאצען אין אונזער גוף. זאָלען אונזערע סטענדערס וואָס מיר האָבען געלערענט און פארגאָסען מיט אזויפיל שווייס און טרערען, זיין דער מזבח, וואָס זאָל שטענדיג דיר דערמאָנען אין אונזער גרויסען קרבן, וואָס איז געווען כלו לה׳, און קענען זיין ווייטער געבען דיר און געבען דיין תורה, און נישט דארפען ח״ו זיין איין אומפארשטענדליכער קרבן אָהן איין מזבח.

מירער ישיבה אין גלות

און איך וויל זיך נאך אמאל ספעציעל אפשטעלען אויף דיא קרבנות וואס דיא בני תורה האבען געבראכט אין שאנגהאי, אז זייער גאנצער גלות איז געווען איין גרויסער מזבח פול מיט קרבנות. און ספעציעל שאנגהאי, איז געווען איין מסירת נפש תקופה פון אלע ישיבות און רעליגיעזע גרופען, וויא עס איז שוין דערמאנט געווארען, דערום מוז דער גרויסער, רייכער אינהאלט פון יענער תקופה אויינגעלייגט ווערען טיף, טיף אין דיא קעמערלאך פון מענשען׳ס הארץ און נשמה, און עס וועט זיכער גוט צונוצקומען יעדען איינעם אין אלע מאמענטען פון לעבען, וואס דאס איז אויך טיילוויז דיא כוונה פון מחבר.

איך קום יעצט אויסדריקען מיין ברכה צו מיינע רביים, דיא הנהלה פון מירער ישיבה, רבינו יחזקאל הלוי לעווינשטיין שליט״א, רבינו הגרא״י פינקל שליט״א און רבינו הגר״ח שמולעוויץ שליט״א פון מירער ישיבה אין ירושלים.

און צום נשיא פון מירער ישיבה דא אין אמעריקע, הרב קאלמאנאוויץ שליט״א, פאר זייער גרויסער מסירת נפש צו קענען אויפהאלטען דיא ישיבת מיר אין איהר פראכט און שיינקייט אלע יאהרען. זאל איך דער בו״ע העלפען, אז איהר זאלט קענען אנהאלטען דעם אלטען רוח פון מירער ישיבה אויף דעם נייעם באדען.

און אויך מוז אנערקענט ווערען, אז דער מחולל פון רוח אין מירער ישיבה פון איהר פריהסטען אנפאנג, איז געווען דער אלטער משגיח רבינו ירוחם זצ״ל, וואס וועט קיינמאל ניט פערגעסען ווערען, יהי זכרו ברוך.

יעצט קום איך אויסדריקען איין הארציגען דאנק צו ה׳ לייביש לערער און הר. וויינרייך פאר קריגען מיר דיא ערלויבניש אויף צו פארעפענטליכען פיל בילדער פון י.וו.א. ארכיוו אין דעם חיבור.

צום ענדע וויל איך ברענגען איין קרבן תודה צום בו״ע וואס האט מיר געגעבען כח און מוט אפצודרוקען מיין ספר גדלות האדם און דאס יעצטיגע חיבור. איך וויל בעטען ווייטער בייא השי״ת אז ער זאל מיר העלפען ווייטער צו פארעפענטליכען מיינע גרעסערע חיבורים וואס זענען געשריבען געווארען אין גלות שאנגהאי, אין מצב פון דם ואש ותמרות עשן, וואס דאס וועט פאר מיר זיין איין גרויסע טרייסט פאר מיין פארגאנגענהייט און געבען מוט אויף דער צוקונפט.

ב׳ אייר, תשו״י, ברוקלין, ניו־יארק